

Diaspora żydowska

Powstanie Bar-Kochby

Wciąż słyhać było ostatnie bolesne jęki ukrzyżowanych na murach Jeruzalem, zagłuszone przez odgłos okupacji wojskowej po nieudanym Wielkim Żydowskim Powstaniu (70-73 r. n.e.). Druga świątynia została zniszczona przez rzymskie oblężenie 4 sierpnia 70 roku. Ta data to dziewiąty dzień miesiąca Av w żydowskim kalendarzu. Jak prorokowano, nie pozostał kamień na kamieniu, a miejsce zostało zasolone, jako jeszcze jedna specjalna zniewaga, aby żdźbło trawy tam nie wyrosło.

Po upływie dwóch pokoleń Judea wydawała się wystarczająco spokojna, dlatego cesarz Hadrian złożył osobistą wizytę, obiecując jej odbudowę (130 r. n.e.). Ta pełna nadziei obietnica szybko ujawniła swój mroczny charakter, ponieważ zamiarem Hadriana było, aby na ruinach wznieść miasto o nowej nazwie Aelia Capitolina, a nie żydowską stolicę. Zgodnie z duchem buntu, charakterystycznym dla tego okresu, nazwa ta miała upamiętnić jego własne imię – Aelianus Hadrianus, które miało być umieszczone najpierw i Capitolina na cześć Jowisza Capitolina (Jowisz jest głównym bóstwem rzymskim Panteonu).

Rzymski pług religijny brutalnie przeorał skażony solą gruz z góry świątynnej. Stało się to za sprawą rzymskiego oficera religijnego Tytusa Aniosrufusa (131 r. n.e.), w akcie uroczystego pogańskiego poświęcenia, aby zaznaczyć granicę tego, co byłoby nową rzymską świątynią. Ta nowa świątynia miała być domem obu władców: Hadriana i Jowisza. Wspaniała świątynia Hadriana miała znajdować się bezpośrednio nad ruinami wspaniałej niegdyś świątynia Pana.

Podczas gdy ceremonialna część prawa ustała wraz ze zniszczeniem świątyni Heroda, został odtworzony Sanhedryn składający się wyłącznie z faryzeuszy, tym razem bez saduceuszy. Ten odtworzony Sanhedryn prowadził działalność począwszy od judejskiej nadmorskiej miejscowości Jawne (Jamnia). Rabin Akiva, prezydent Sanhedrynu, przekonał gremium, aby wspierać nadchodzącą rewoltę, proklamując Szymona, wybranego dowódcę, jako żydowskiego mesjasza. Na podstawie proroctwa: „Widzę go, lecz nie teraz, oglądam go, lecz nie z bliska. Wszędzie gwiazda z Jakuba, powstanie berło z Izraela” – 4 Mojż. 24:17 (BW), Szymon został nazwany *Bar-Kochba*, co w języku aramejskim oznacza „syn gwiazdy”. Przywódcy żydowscy starannie zaplanowali drugi bunt, aby uniknąć licznych błędów, które nękały pierwsze Wielkie Żydowskie Powstanie,

sześćdziesiąt lat wcześniej. Tak przygotowany grunt scalił nawet najbardziej zgodnych Żydów mieszkających w pobliżu ruin Jeruzolimy. Drugie powstanie szybko rozprzestrzeniło się w całym kraju w 132 r. n.e., druzgocąc siły okupacyjne. Niepodległość żydowskiego państwa została przywrócona na dwa i pół roku, podczas których przestrzegano obrządków religijnych i wznowiono ofiary na ołtarzu.

Wybuch powstania zaskoczył Rzymian, ale Rzym również nauczył się lekcji z pierwszego powstania. Hadrian powołał całą armię z Brytanii, a także wezwał siły z niestabilnej granicy w pobliżu rzeki Dunaj, aby imperium odpowiedziało na bunt z większą siłą niż we wcześniejszej kampanii. Mimo to rzymskie straty, włączając w to cały legion, były tak ciężkie, że relacja Hadriana do Senatu Rzymskiego pominęła zwyczajowe pozdrowienie: „Ja i legiony mamy się dobrze”.

Walki trwały trzy lata, zanim powstanie zostało brutalnie zmiażdżone latem 135 roku. Po przegranej Jeruzolimy Bar-Kochba i resztki jego armii wycofali się do twierdzy Betar, 12 kilometrów na południowy zachód od Jeruzolimy. Następnie twierdza Betar została oblężona, w wyniku czego w dniu 5 sierpnia 135 roku śmierć ponieśli Bar-Kochba, rabin Akiwa i wielu innych istotnych mędrców Miszny. Był to dziewiąty dzień miesiąca Av w kalendarzu żydowskim, dzień narodowej żałoby oznaczający zarówno zniszczenie pierwszej świątyni przez Nabuchodonozora, jak i drugiej świątynię przez Tytusa. Po zaspokojeniu żądzy krwi przez zdobywców nastąpiło plądrowanie. Zginęło około 580 tys. ludzi, a pochówek poległych w Betar był niedozwolony przez następne 17 lat. Prowincja znana przedtem jako Judea została przemianowana później na Syrio-Palestynę – na wspomnienie uciążliwych wrogów Izraela: Syryjczyków i Filistyńczyków.

W następstwie upadku drugiego powstania, w pobliżu Hebronu, cztery ludzkie istoty, które zostały oszczędzone od śmierci, zostały sprzedane za jedną sea (starożytna hebrajska miara objętości – przyp. red.) jęczmienia (około 14 litrów). Hadrian zbudował mur wokół Jeruzolimy i nie pozwolił wejść Żydom do miasta. Dopiero w późniejszym czasie zezwolono im na wejście na okoliczne góry, prawdopodobnie na Górę Oliwną, aby rzucić żałobne, smutne spojrzenie w kierunku siedziby ich dawnej świetności. Jeszcze później zakupiono od greckiego i rzymskiego garnizonu zezwolenie na wjazd w okolice miasta raz w roku, w dniu jego zniszczenia, 9 dnia miesiąca Av, aby opłakiwać ich żałobny los, upadek i rozproszenie Izraela.

Ziemia została prawie wyludniona z Żydów, a ich druga dumna porażka oznaczała początek Wielkiej Diaspory Żydów. Określenie *diaspora* pochodzi z greckiego *deas-por-ah'*, czyli rozpraszanie (Jan 7:35; Jak. 1:1; 1 Piotra 1:1). Pojawia się w księgach apokryficznych (2 Księga Machabejska 1:27, Księga Judyty 5:19), a także w piśmie Józefa Flawiusza pt. „Dawne Dzieje Izraela”, jako ogólny epitet dla tego proroczego okresu niełaski.

Żydowska migracja

W czasie klęski powstania Bar-Kochby duża część ludności żydowskiej nadal żyła poza granicami Imperium Rzymskiego, w Persji, Mezopotamii, Omanie, Jemenie, Adenie i nawet w tak odległych krajach jak Indie i Chiny, do których przeniesli się w czasach niewoli babilońskiej. Uczni żydowscy z tych wspólnot nadal wpływali na judaizm w całym świecie. W granicach Imperium Rzymskiego znaczące i dobrze prosperujące wspólnoty żydowskie można było znaleźć w Aleksandrii, Kartaginie i głównych miastach na wybrzeżu Afryki Północnej. Duże wspólnoty nadal egzystowały w Azji Mniejszej i Grecji. W samych Włoszech większość głównych obszarów miejskich od Genui, Rzymu i na Sycylii wspierały gminy żydowskie w południowej Hiszpanii i większości Galii. Społeczności żydowskie były równie aktywne w rolnictwie, jak i w zawodach miejskich. Do 312 r. n.e. Żydzi zasiedlili każdą część Imperium Rzymskiego oprócz Brytanii. Zapewniono im wolność religii i pozwolono stosować żydowskie prawo w sporach z innymi Żydami. Prawdopodobnie w 312 r. było co najmniej 3 miliony Żydów, z których milion mieszkało na zachód od Macedonii.

Występowanie chrześcijaństwa

Chrześcijańscy Żydzi trzymali się oddzielnie od odezwy buntu Bar-Kochby. W tym samym czasie aktywny rozwój chrześcijaństwa wśród nawróconych pogan rzucił wyzwanie rzymskiemu systemowi w taki sposób, w jaki judaizm tego nigdy nie zrobił. Prawo rzymskie akceptowało żydowską religię i zaznaczyło wyraźnie różnicę między religią żydowską a polityką inspirowaną przez Żydów. Chrześcijaństwo nie poszło na kompromis w odniesieniu do kultu cesarza rzymskiego. Chrześcijańskie radykalne przesłanie o Królu Królów i Panu Panów, który nie był rzymskim cesarzem, powodowało zwracanie uwagi i czas okrutnych prześladowań. Zauważamy, że wczesne zbiory Nowego Testamentu i listów apostoelskich nie zawierają Księgi Objawienia, co sugeruje, że to potężne oskarżenie ówczesnego porządku światowego krążyło potajemnie. A zatem pod pogańskim Rzymem społeczności żydowskie były rzadkim obiektem prześladowań.

Moneta z czasu powstania Bar-Kochby
Awers – fasada świątyni ze wschodzącą gwiazdą.
Rewers – rok pierwszy odkupienia Izraela.

Po tolerancyjnych prawie dwudziestoletnich rządach, cesarz Dioklecjan wydał szereg dekretów w 303 r., które miały na celu nic innego, jak przywrócić stare imperialne walory Rzymu i wyeliminować chrześcijaństwo. Jego ponure imię na zawsze wiąże się z niektórymi z najcięższych i najbardziej nieludzkich prześladowań wymyślonych przez upadłą ludzką wyobraźnię. Zły stan zdrowia zmusił cesarza Dioklecjana do przejścia na emeryturę w 306 roku, ale jego polityka nadal obowiązywała i była gorliwie kontynuowana przez Galeriusa i Maximiana oraz dwóch innych współwładców w Kolegium Cesarzy, którzy zachęcali do przyjęcia środków prześladowczych. W walce o sukcesję do najwyższej władzy zdolny dowódca wojskowy Konstantyn stał się czołowym pretendentem do tronu.

Jego pierwszą wizją było słońce w chwale, ozdobione pogardzanym wcześniej chrześcijańskim krzyżem i napis po grecku: „Przez ten znak zwyciężysz”; po której to podobno wizji następnego nocy nastąpiła wizja samego Chrystusa. Na podstawie tego wątpliwego świadectwa, armie Konstantyna kroczyły teraz do bitwy ze znakami krzyża na swych tarczach, reprezentowanego przez stylizowane w kształcie krzyża Chi-Rho, czyli grecki anagram symbolizujący Chrystusa. Te armie ze swym nowym insygnium odniosły zwycięstwo 28 października 312 r. n.e., a wyniesienie Konstantyna zwiastowało epokę nowej próby dla chrześcijaństwa. Wraz z tym pojawiły się bezprecedensowe prześladowania dla Żydów z diaspory. Nieoficjalnie Żydzi stali się obiektem pogardy. Konstantyn zakończył rzymską politykę prześladowania chrześcijan poprzez wydanie „Dekretu o tolerancji” (313 r.), który zamknął okres dziesięciu lat niezwykłych okrucieństw. Edykt ten stanowił, że bycie chrześcijaninem nie jest więcej przestępstwem.

Konstantyn zrozumiał, iż przyszłość Imperium Rzymskiego nie spoczywa w obronie coraz bardziej niespokojnych europejskich terytoriów, które nie mogły się wyżyć, gdyż były już pod presją przygranicznych najazdów i wojen spowodowanych przez masową migrację plemion takich jak Wandalowie i Goci. Konstantyn zrozumiał również, że przyszłość nie zależy od miasta

Rzymu chylącego się ku upadkowi (który nie podlegał mu, ale Maximianowi) ani od zróżnicowanego, wielokulturowego imperium. Obserwację tę poczynił na podstawie tradycyjnych rzymskich religii pogańskich, które traciły zwolenników, nie tylko na rzecz chrześcijaństwa, ale także innych wyłaniających się religii, takich jak mitraizm i manicheizm.

Papirus zawierający rozkazy Bar-Kochby: znalezione na pustyni judzkiej przez izraelskiego archeologa Yigaela Yadina.

Chrześcijaństwo postrzegano jako jednoczącą, wschodzącą moc. Konstantyn, chcąc ustanowić prawdziwe chrześcijańskie imperium, nieskażone przez pogaństwo, założył nową chrześcijańską stolicę w Bizancjum (Konstantynopol) 11 maja 330 r. n.e., na granicy Azji i Europy, gdzie jego siła polityczna była najsilniejsza, w ten sposób, w epoce nowego wyzwania dla chrześcijaństwa, wprowadzając bezprecedensowe nieszczęścia dla Żydów. Podczas gdy od lat dwusetnych miejscowości takie jak Aleksandria doświadczyły sporadycznych antyżydowskich zamieszek, inspirowanych przez chrześcijańskie pospólstwo, wywyższenie Konstantyna oznaczało, iż Żydzi byli teraz przedmiotem pogardy w całym imperium.

Konstantyn i jego matka, Helena, zapoczątkowali powszechną budowę kościołów i klasztorów. Oficjalnie zaaprobowane zostają miejsca pielgrzymek, w tym Grób Święty i inne miejsca w Jerozolimie oraz miejsce na górze Synaj, bezpieczne w granicach rzymskiego imperium. Ostatecznie wyłoniło się bezbożne zjednoczenie kościoła i państwa z równoległe rozwijającymi się zmianami:

- rada w Nicei daje podwaliny na formalne

poparcie doktryny trynitarniej (325, 381);

- ustanowione zostaje codzienne obchodzenie mszy, jako odtworzenie ofiary Chrystusa.

Ustanowienie papieża zamiast Chrystusa (539 r.), wraz z założeniem organizacji kościelnej, było równoległe do władzy cywilnej. Organizacje te były tak analogiczne, że 1600 lat po upadku Rzymu, długo po tym, jak szczegóły tej cywilnej administracji zostały zapomniane, podstawowa rzymska jednostka organizacji politycznej zwana diecezją nadal służy, jako nazwa podstawowej jednostki katolickiej. Prorok Daniel wiele mówi o obrzydliwości spustoszenia a Jezus, w Ewangelii Mateusza 24:15, napomina nas, aby zwrócić uwagę na słowa tego proroka. Księga Objawienia (2:13), w przesłaniu do kościoła w Pergamon, wspomina o duchowych bołączkach tego okresu. Te dolegliwości dotknęły oba domy Izraela, duchowe nasienie i naturalne nasienie Abrahama, Żydów.

W czasach panowania Konstantyna, rzymski Żyd imieniem Józef nawraca się na chrześcijaństwo i zdobywa zaufanie Konstantyna. Po uzyskaniu pozwolenia na nawracanie swych ludzi oraz budowę kościołów i klasztorów podróżuje po Palestynie jako misjonarz, koncentrujący swoją działalność w rejonie Cezarei, Tyberiadzie, Nazara i Kefr Tanchum. Wszystkie te miasta były żydowskimi enklawami. Nie odniósł sukcesu i po zgłoszeniu tego cesarzowi Konstantynowi, nałożył na Żydów wysokie podatki i grzywny. Spowodował, iż wielu żydowskich przywódców w tych miastach zostało skazanych na śmierć. Konstantyn rządził do roku 342 n.e. i jego prześladowania wypędziły wielu Żydów do Brytanii.

Julian Apostata

Nie wszyscy Rzymianie żądni władzy dzielili wizję Konstantyna. Siostrzeniec Konstantyna, Julian zwany Apostatą przejął władzę (361-363 r. n.e.), okazując szczególną życzliwość dla Żydów. W dwunastym roku swego panowania (380 r. n.e.), nakazał odbudowę murów wokół Jerozolimy i obiecał przeznaczenie hojnych wydatków na ten cel, ale w tym samym roku zmarł i projekt ten został udaremniony. Krótkie jego panowanie udaremniało te plany i ustalony przez Konstantyna kierunek powrócił.

Redakcja
R-
„Straż”

Na podstawie artykułu z dwumiesięcznika „Beauties of the Truth”, numer 1, luty 2008, przygotował br. Ireneusz Kołacz